

I A CARITE...¹

Я буду ніким.
Карлес Каміс Мундо

1

Тільки вчора ввечері, йдучи мокрими вулицями кварталу Валькарка, я зрозумів, що народитися в моїй родині було непростенною помилкою. Я раптом збагнув, що завжди був самотній і ніколи не міг покластися ані на батька-матір, ані на Бога, щоб доручити їм пошуки вирішень, хоча, підростаючи, я завдяки якійсь туманній вірі й чиганню вкрай різноманітних книжок набув звички брати на себе тягар думок і відповідальність за свої вчинки. Вчора ввечері, у вівторок, повертаючись від Далмау, мокнучи під зливою, я дійшов висновку, що цей тягар припадає тільки мені. І ніхто, крім мене, тільки я відповідаю за свої успіхи і помилки. Мені знадобилося шістдесят років, щоб збагнути це. Сподіваюся, ти чуєш мене й розумієш, що я почуваюся покинутим, самотнім і страшенно тужу за тобою. Незважаючи на відстань, яка відокремлює нас, ти правиш мені за приклад. Незважаючи на страх, що опанував мене, мені вже не потрібна дошка, щоб плисти поміж хвиль. Незважаючи на кілька натяків, я й далі не маю ані віри, ані священників, ані загальноновизнаних кодексів, які б вирівняли мені шлях невідомо куди. Почуваюся старим, і пані з косою запрошує мене йти за нею. Бачу, як вона пересуває чорного офіцера і чемним жестом спонукає мене грати партію далі. Вона знає, що в мене дуже мало пішаків. Хай там як, завтрашній день ще не настав, і я дивлюсь, якою фігурою можна походити. Я сам перед папером, моїм останнім шансом.

¹ Від початку... (Латин.) Кінець цієї фрази становить назву розділу VII. Тут і далі примітки перекладача.

Не дуже вір мені. У жанрі, такому схильному до брехні, як мемуари, написані для єдиного читача, я знаю, що, наче кіт, я завжди намагатимусь упасти на землю на всі чотири лапи, проте доклатиму зусиль, щоб не дуже вигадувати. Все було саме так, а то й гірше. Знаю, я мав би розповісти тобі це все набагато раніше, але це важко, і навіть тепер я не знаю, як почати.

Усе почалося, власне, понад п'ятсот років тому, коли один доведений до відчаю чоловік надумав просити притулку в монастирі Сан-Пере-дел-Бургал. Якби він не попросив його або якби отець пріор дом Жозеп де Сан-Бартоломеу затявся й не пустив його, тепер я б не розповідав тобі того всього, про що хочу сказати. Проте я не здатний зазирнути аж у таку далечінь. Я почну пізніше. Набагато пізніше.

— Твій батько... Слухай, сину. Твій батько...

Ні-ні, я не хочу починати й тут, ні. Набагато краще почати з кабінету, де я сиджу й пишу тобі, сидячи перед твоїм чудовим автопортретом. Цей кабінет — мій світ, моє життя, мій всесвіт, де є місце майже для всього, крім любові. Коли я бігав по квартирі в коротких штанцях і з пошерхлими від осінніх та зимових холодів руками, мені забороняли заходити сюди, хіба що дозволяли принагідно. Тож доводилось пробиратися потай. Я знав усі закутки кабінету і не один рік мав там за диваном потаємну укріплену фортецю, яку був змушений розбирати після кожного походу в кабінет, щоб її не помітила Лола Шика, як витиратиме ганчіркою пил. Проте, заходячи в кабінет легально, я щоразу мав поводитись так, ніби прийшов туди з візитом, і тримати руки за спиною, поки батько показував мені останній рукопис, знайдений у якійсь жалюгідній крамничці в Берліні: ось поглянь і стережись торкатися руками, бо я не хочу знову гримати на тебе. Адрія, сповнений цікавості, нахилився над рукописом.

— Це німецька, так? — мимоволі простягав він руку.

— Тьху! Ти знову дивишся пальцями! — Батько ляскав сина по році. — Що ти сказав?

— Це німецька мова? — запитує син, розтираючи руку, щоб минув біль.

— Так.

— Я хочу вчити німецьку.

Фелікс Ардевол гордо поглядав на сина і відповідав, що ти, мій сину, невдовзі матимеш змогу почати вчити її.

Насправді то був не рукопис, а стос пожовклих аркушів; на першій сторінці дуже давніми оздобними літерами був виведений напис: "*Der begrabene Leuchter. Eine Legende*"¹.

— Хто такий Стефан Цвайг?

Батько з лупою в руці, неухважно розглядаючи правки на полях першого абзацу, замість відповіді, мовляв, мій сину, це письменник, лише сказав: слухай, це чолов'яга, що років десять або дванадцять тому наклав на себе руки в Бразилії. Досить довго я тільки й знав про Стефана Цвайга, що це чолов'яга, який наклав на себе руки в Бразилії років десять або дванадцять тому, а згодом уже тринадцять, чотирнадцять, п'ятнадцять, аж поки я зміг прочитати той рукопис і дізнався трохи більше, хто то.

Потім візит закінчувався і Адрія виходив із кабінету з нагадуванням не шуміти: в домі ніколи не можна було ані гасати, ані галасувати, ані клацати язиком, бо батько, якщо не вивчав із лупою який-небудь рукопис, переглядав інвентар середньовічних карт або думав, де ще можна знайти об'єкт, придбати який йому аж руки свербіли. Єдиний шум, який мені дозволяли спричиняти в моїй кімнаті, — це вчитися грати на скрипці. Але не міг я й марнувати увесь удень, повторюючи XXIII вправу з арпеджіо з "*O livro dos exercícios da velocidade*"², вправу, яка змусила мене ненавидіти Трульолс, проте не навіяла огиди до скрипки. Ні, я не відчував ненависті й до Трульолс. Проте вона надто вже надокучала своїм наполяганням на XXIII вправі.

— Я лише кажу, що можна було б і щось інше.

— Тут, — Трульолс тикала в партитуру п'яткою смичка, — ти знайдеш усі труднощі, зібрані на одній сторінці. Ця вправа просто геніальна.

— Але я...

— Я хочу, щоб у п'ятницю ти грав XXIII вправу досконало. Зокрема і такт 27.

Інколи Трульолс ставала просто нестерпна. А загалом була доброю жіночка. Інколи навіть більш, ніж добра.

¹ «Похований підсвічник. Легенда» (нім.).

² «Другої книги вправ на швидкість» (ісп.).

Бернат думав так само. Коли я вивчав вправи з "O livro dos exercícius da velocidade", я ще не знав Берната. Але про Трульольс ми мали однакову думку. Певне, вона була видатною вчителькою, хоча, наскільки я знаю, в історію не ввійшла. Здається, мені треба трохи заспокоїтись, бо я всюди спричиняю розгاردіаш. Авжеж, у цьому листі будуть речі, які ти безперечно знаєш, надто коли я говоритиму про тебе. Але я маю такі закутки душі, яких, здається, ти не знаєш, бо неможливо пізнати людину цілковито навіть...

Крамниця, дарма що була набагато пишніша, не подобалася мені так, як кабінет удома. Можливо, тому, що, заходячи туди, а це траплялося вкрай рідко, я не міг позбутися відчуття, ніби за мною наглядають. Але крамниця мала одну перевагу: саме там я мав змогу милуватися Сесилією, що була гарнесенька, і я нестямно закохався в неї. То була жінка з галактично-білявими, завжди дуже старанно зачесаними косами і повними яскраво-червоними губами. Вона завжди працювала з каталогами та прейскурантами, писала етикетки і вітала нечисленних покупців, які заходили до крамниці, усмішкою, що демонструвала її бездоганні зуби.

— У вас є музичні інструменти?

Чоловік, що стояв перед Сесилією, навіть не скинув капелюха. Побіжним поглядом він озирнув крамницю: лампи, канделябри, стільці з вишневого дерева і з витонченими інтарсіями, софи початку ХІХ сторіччя, вази всіх розмірів та епох... Мене він не помітив.

— Не дуже багато, та, якщо ваша ласка піти зі мною...

Ті нечисленні інструменти, які були в крамниці, склалися з кількох скрипок і альт, що видавав не дуже добрий звук, проте мав струни з кишок, і ті струни якимсь дивом збереглися цілі. А також пом'ятої туби, двох розкішних валторн і сурми, якою відчайдушно сурмив староста долини, попереджаючи людей з інших долин, що ліс Паневеджо горить і жителі Пардака просять допомоги в жителів Сірора, Сан-Мартіно і навіть Вельшнофена, які теж недавно зазнали пожежі, ба навіть у жителів Моени і Сораги, які, можливо, вже відчули тривожний сморід того лиха року Божого 1690-го, коли земля стала вже круглою майже для всіх, тож, якщо невідомі хвороби, безбожні дикуни і земні та морські дикі звірі, морози, бурі та страхітливі зливи не правили за перешкоду, кораб-